№ 68 ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ ՅՈՒՆԻՍԻ 12 **1897** ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ ՅՈՒՆԻՍԻ 12 № 68

ՔՍԱՆՀԻՆԳԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

Տարեկան գինը 10 րուբլի, կէս տարվանը 6 րուբ.
Առանձին համարները 7 կոպէկով.

Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ.

Մեր հասցէն. Тифлисъ. Редакція «Мшакъ».
կամ Tiflis. Rédaction «Mschak».
Տելեֆօն № 253.

ՄՇԱԿ

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ
(բացի կիրակի և տօն օրերից)

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով.

Յայտարարութիւնների համար վճարում են
իւրաքանչիւր բառին 2 կոպէկ.
Տելեֆօն № 253.

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Օգնութիւն յոյներին. Երկու հակառակ բևեռներ թիւրքական հարցում.—ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Գէորգ Քանանեան. Նամակ Երևանից. Նամակ խմբագրութեան. Ներքին լուրեր.—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Վաթսունամեայ յոբելեան. Մակեդոնիա. Նամակ Պարսկաստանից. Արտաքին լուրեր.—ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ.—ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ.—ԲՈՐՍԱ.—ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.—ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ. Ազգային սահմանադրութեան վերաքննութիւնը.

ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ ՅՈՅՆԵՐԻՆ

Թագաւոր կայսրը բարեհաճել է թոյլատրել, որ կազմվի մի յատուկ մասնաժողով նպաստներ ժողովելու յոյն-թիւրքական պատերազմի ժամանակ վնասված յոյն ընտանիքներին օգնելու նպատակով: Մասնաժողովը կազմված է Պետերբուրգում և արդէն սկսել է իր գործունէութիւնը: Նա դիմում է բոլորին՝ խնդրելով նուիրատուութիւններ մարդասիրական գործի համար:

Անկասկած, Ռուսաստանի ամեն անկիւններում արձագանք կը գտնի մասնաժողովի հրաւէրը և նուիրատուութիւնները փոքր չափով գոնէ կամոքեն այն վիշտը և կը թեթևացնեն այն թանգագին կորուստները, որ ունեցաւ յոյն ժողովուրդը իր դժբաղդ, սակայն կարծես անխուսափելի և ճակատագրական դարձած պատերազմից:

Յոյն ազգը ներկայումս գտնվում է սարսափելի բարոյական ճնշման ազդեցութեան տակ: Ամբողջ դարերի ընթացքում փայփայած, հարիւր հազարների արիւնով գնված գաղափարը, փոխանակ աւելի պայծառ փայլելու և վերջնականապէս յաղթանակելու, ենթարկված է ամենավիրաւորական և ամենասրտամաշ մի փորձութեան:

Ոչ մի դրամական օգնութեամբ չէ կարելի սփոփել յոյն ազգի վշտացած սիրտը, վերականգնել նրա հոգեկան ծանր տրամադրութիւնը. բայց կարելի է նրան ազատել նիւթական և ֆիզիկական զրկանքներից, տալով կարօտ և թշուառ մարդկանց հաց, զգեստ և ապաստան:

Մենք հաւատացած ենք, որ և մեր հասարակութիւնը չի խնայի իր կոպէկներից բաժին հանել կարօտ ժողովրդի օգտին և պաշտպան հանդիսանալ ճակատագրի դժբաղդ հարուածից վնասված մարդկանց:

Նուէրները կարելի է ուղարկել մասնաժողովին Պետերբուրգի գեղջող և փոխառու բանկի անունով:

ԵՐԿՈՒ ՀԱԿԱՌԱԿ ԲԵՒԵՌՆԵՐ ԹԻՒՐՔԱԿԱՆ ՀԱՐՑՈՒՄ

«Нов. Время» լրագրում կարդում ենք. «Այդպէս են Անգլիան և Գերմանիան, որոնք, ինչպէս երևում է մամուլի հաղորդած լուրերից, ճշմարիտ որ վերաբերվում են Թիւրքիային և Յունաստանին միմեանց բոլորովին հակառակ տեսակէտներից: Այն ժամանակ երբ անգլիացիների ձայնը Թիւրքիայի վերաբերմամբ հետզհետէ աւելի խիստ և դժնդակ է դառնում, Գերմանիայում աւելի և աւելի մեծ ոյժով արտայայտվում է համակրութիւն Թիւրքիային: Անգլիայի այդ տեսակ վերաբերմունքը դէպի Թիւրքիան առանձին կերպով արտայայտվեց Կ. Պոլսում տեղի ունեցող դեսպանական խորհրդակցութիւնների ժամանակ՝ Թիւրքիայի և Յունաստանի մէջ խաղաղութեան դաշն կապելու հարցում: Առաջին երեք նիստերում, անգլիական դեսպան սըր Ֆիլիպ Կէրրի, որը իր վարմունքով վաղուց դարձել է Կ. Պոլսում persona ingratissima, մի քանի «միջադէպքերի» պատճառ դարձաւ: Դեռ դեսպանները նոր էին սկսել խօսել Թեսալիայից թիւրքաց զօրքը հեռացնելու մասին, երբ Կէրրի վեր թռաւ իր տեղից, կարծես օձից խայթված, և բարկացած յայտնեց, որ Անգլիան դուրս կը գայ եւրօպական կօնցերտի կազմութիւնից, եթէ Եւրօպան կը վճռի Թեսալիան տալ Թիւրքիային: Մնացած դեսպանները հազիւ կարողացան հանգստացնել բրիտանական դիպլօմատին, հաւատացնելով, որ ոչ մի պետութիւն այդպիսի միտք չունի: Երկրորդ նիստում սըր Ֆիլիպ Կէրրի սկսեց պահանջել, որ Թեսալիայի հարցը բոլորովին հանվի խորհրդակցութեան ծրագրից, իսկ երրորդ նիստում, երբ Թէվֆիկ փաշան վերջացրեց իր կազմած յիշատակագրի ընթերցումը, բրիտանական դեսպանը բռունցքով խփեց սեղանին և ասաց իր պաշտօնակիցներին. «Ես կարծում էի, որ մենք գումարվել ենք խաղաղութեան պայմանները քննելու և ոչ թէ Բ. Դրան մի ինչ որ յիշատակագիրը կարդալու համար:» Թէվֆիկ փաշան չը վրդովվեց և բոլորովին հանգիստ կերպով պատասխանեց. «Ձեր կառավարութիւնը, ըստ երևոյթին, մոռանում է, որ բանակցում է ոչ յաղթված կողմի հետ:»

«Անգլիական լրագիրները բացարձակ կերպով հաւանում են սըր Ֆիլիպ Կէրրիի վարմունքը, բայց Լօնդօնի կառավարչական շրջաններում, երևի, գտնում են, որ նա չափը անցնում է, կամ չափից դուրս յայտնի կերպով բաց է անում իր կառավարութեան թղթախաղերը:

«Գալով գերմանական համակրութիւններին դէպի Թիւրքիան, այդ զգացումները բաւական բընորոշ կերպով են արտայայտվում այն նոր յօդուածի մէջ, որ տպված է Բիսմարկի օրգան «Hamburger Nachrichten»-ի մէջ արևելեան հարցի մասին, և որը համակրութեամբ ընդունվեց գերմանական մամուլի կողմից:

«Ի նկատի ունենալով մի կողմից—ասում է լրագիրը—այն անհաշտ հակառակութիւնը, որ գոյութիւն ունի Ռուսաստանի և Անգլիայի մէջ, իսկ միւս կողմից, ի նկատի ունենալով, որ ցամաքային պետութիւնների մէջ սաստկանում է դժգոհութիւնը բրիտանական քաղաքականութեան վերաբերմամբ, Բ. Դուռը առանց դաշնակիցների չի մնայ: Բ. Դուռը ուղղակի յիմար կը լինէր, եթէ ունենալով իր տրամադրութեան տակ այդպիսի երկու միջոցներ, ինչպէս է երկպառակութիւնը մեծ պետութիւնների մէջ և 800,000 հոգուց բաղկացած մի քաջ զօրք, նահըլու և անմռունչ կերպով հնազանդվէր մեծ պետութիւնների անարդար միջամտութեան: Ինչ վերաբերում է ռէֆօրմներին, Արևելքը կատարեալ հիմք ունի ընդդիմանալ այն հաստատութիւններին, որոնք չեն բուսել իր հողի վրա: Բ. Դուռը իրաւունք ունի և նոյն իսկ պարտաւորութիւն մտցնել միայն այնպիսի ռէֆօրմներ, որոնք իրան նպատակայարմար են թւում և Արևմուտքը պարտաւոր է վերջապէս նկատողութեան առնել այդ հանգամանքը: Ինչպէս ամեն մի պատմական պրօցէս, Թիւրքիայի վերածնութիւնն ևս պէտք է կատարվի իր սեփական էութիւնից և յաջորդական զարգացման ճանապարհով:»

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԳԷՈՐԳ ՔԱՆԱՆԵԱՆ

Յունիսի 4-ին Մօսկվայում վախճանված՝ Լազարեան ճեմարանի վերատեսուչ գաղտնի խորհրդական Գէորգ Քանանեանի մասին «Русскія Вѣдомости» լրագիրը հետևեալ կենսագրական տեղեկութիւններն է հաղորդում.

«Լազարեան արևելեան լեզուների ճեմարանը ծանր կորուստ կրեց յանձին իր վերատեսուչ Գէորգ Քանանեանի: Նա Մօսկվայի ուսումնարանական շրջանի ամենափորձառու և հեղինակաւոր մանկավարժներից մէկն էր, որ իր կեանքի մեծ և լաւագոյն մասը նուիրել էր թանգագին հիմնարկութեան, որի հետ նա կապված էր ոչ թէ արքունական ծառայութեան պաշտօնական կապերով, այլ այն ջերմ անձնուիրութեամբ, որ նա ունէր դէպի նրա հիմնական նպատակը—ծառայել իբրև ռուսական լուսաւորութեան անդաստան ազգաց կովկասցիների համար և պատրաստել կուլտուրական գործիչներ Արևելքում և Ռուսաստանի ծայրերում ծառայելու համար: Հանգուցեալ Քանանեան ծնվել է 1836 թւին և ծագումով գլխարեցի հայ է: Սկզբնական կրթութիւնը նա ստացաւ Ստավրօպօլի գիմնազիայում: Տաղանդաւոր երեխային նկատեց գիմնազիայի վերատեսուչը, յայտնի մանկավարժ և Գրանօվսկու բարեկամ Նէվէրօվ, որի խորհրդով նա 1854 թ. մտաւ Մօսկվայի համալսարանի պատմական-լեզուագիտական ֆակուլտէտը: Քանանեանին պահեցին Մօսկվայի համալսարանում, պատմութեան ամբիօնի բաժնում: Պատրաստվելով մագիստրոսական քննութեան, նա սկսեց պարապել պատմութեան դասաւանդութեամբ: Առարկայի հիմնական գիտութիւնը, խօսելու ձիրքը, պարզ առողջամտութիւնը և աշակերտների հետ վարվելու կարողութիւնը միանգամից առաջ քշեցին տաղանդաւոր մանկավարժին և նա շուտով ստացաւ բազմաթիւ դասեր Մօսկվայի այն ժամանակվայ լաւագոյն կրթական հաստատութիւնների մէջ: Երբ 1861 թւին յայտնի հայագէտ Էմին հեռացաւ և ճեմարանի տեսչի տեղ բացվեց, Քանանեանի թեկնածութիւնը ինքն իրան առաջ քշվեց, ո-

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԱԶԳԱՅԻՆ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԵԱՆ ՎԵՐԱՔՆՆՈՒԹԻՒՆԸ

Կ. Պօլիս, մայիսի 24-ին

Իզմիրլեան սրբազանի պատրիարքութենէ հրաժարելէն ի վեր եռանդուն կերպով հետապնդուած այս վերաքննութիւնը չէ այն՝ որ ազգային սահմանադրութեան օրինագիրքին մէջ իբրև կանոն ընդունուած է՝ ի հարկին վերաքննութեան ենթարկելու այն տրամադրութիւններն, որ սահմանադրութեան հիմնական սկզբունքներուն չեն վնասեր:

Անհատական այդ կանոնը. «Ազգային սահմանադրութեան հիմնական սկզբունքն անփոփոխելի են: Բայց երբ փորձառութեամբ՝ ինչ-ինչ տրամադրութեանց փոփոխութիւնն հարկաւոր դատուի, ընդհանուր ժողովը՝ սահմանադրութեան հաստատութենէն հինգ տարի ետքը՝ վերաքննութեան յանձնաժողով մը կը կազմէ, կրօնական և քաղաքական ժողովներէն երեքական անդամ, չորս տեսուչ խորհուրդներէն (Ուսումնական, տնտեսական, դատաստանական և վանօրէից խորհուրդներ) երկերկու անդամ, և ասոնցմէ զատ, Ընդհանուր ժողովոյ մէջէն կամ դուրսէն վեց հոգի, ընդամենը քսան անդամ ընտրելով: Այս յանձնաժողովը կը սահմանէ հարկաւոր դատուած փոփոխութիւններն՝ որ, Ընդհանուր ժողովը վաւերացնելէն ետքը, Բարձրագոյն Դրան կը ներկայացուին, և կայսերական հրամանին համեմատ կը գործադրուին:» (Ազգ. սահմ. Գլ. Ե. Յօդ. 99):

Թէ ինչ են ազգ. սահմանադրութեան հիմնական սկզբունքներն՝ որ անփոփոխելի են, հետևաբար և չեն ու չեն կրնար լինել վերաքննելի, հարկ է որ բացատրեմք այստեղ:

Սահմանադրութեան հիմնական սկզբունքներն են՝ 1) Ազգին առ անհատն և անհատին առ ազգն ունեցած պարտաւորութիւնները, նոյնպէս իւրաքանչիւր անհատի՝ ազգէն և ազգին՝ իւրաքանչիւր ազգային անհատէ պահանջելի իրաւունքները: 2) Ազգայնոց պարտականութիւնն՝ ազգին պիտոյքը պահանջուած ծախքերուն՝ իրենց կարողութեան չափովը մասնակցելու մասին: 3) Ազգին պարտականութիւնն՝ ազգայնոց բարոյական, մտաւորական և նիւթական պէտքերուն մասնաւոր հոգածութիւն ունենալու և այլն մասին: 4) Ազգը փոխանորդաբար ներկայացնել և այս փոխադարձ պարտեաց կանոնաւոր կատարմանը տեսուչ ու մատակարար կարգել իշխանութիւն մը, որ «Ազգային վարչութիւն» *) կը կոչուի և որուն յանձնել Թուրքիոյ հայոց ներքին գործերու անօրէնութիւնը: 5) Սոյն վարչութիւնն՝ որպէս զի ազգային լինի, այսինքն՝ ազգէն ընտրուած, պէտք է որ երեսփոխանական լինի: 6) Իբրև անքննաբանելի ճշմարտութիւն և ազգային սահմանադրութեան իբրև հաստատուն հիմն ընդունիլ՝ թէ երեսփոխանական վարչութեան հիմն՝ իրաւանց ու պարտուց սկզբունքն է, որ արդարութեան սկզբունք է, և թէ իր ոյժը ձայնից բազմութեան մէջ կը կայանայ, որ օրինաւորութեան սկզբունք է:

Արդ՝ երբ ազգային սահմանադրութեան յիշեալ հիմնական սկզբունքները չեն կարող վերաքննութեան ենթարկուիլ, միւս կանոններուն, որ հիմնական չեն, վերաքննութիւնն եթէ հարկ դատուի և փոխխելու պէտքն զգացուի՝ տարակոյս չը կայ թէ՝ հիմնական սկզբանց տրամադրութեանն համաձայն պէտք է լինի, առանց որոյ սահմանադրութիւնն մեռած է և իրաւունք ու պարտք անիմաստ բառեր են: Ուստի երբ պատրիարք մը սահմանադրապէս՝ այսինքն վերոյիշեալ հիմնական սկզբանց համաձայն՝ ազգային երեսփոխանութենէն կընտրուի և իր ընտրութիւնը կը հաստատուի կայսերական պէրաթով՝ նախ պարտաւոր կը լինի ս. եկեղեցւոյ մէջ՝ խուռն բազմութեան առջև իր սահմանադրական ուխտն ընել հանդիսաւոր երդմամբ և ապա անցնել իր պաշտօնին գլուխը: (Սահմ. Գլ. Ա. Յօդ. 4):

Ճիշդ այսօր, մայիս 24, երեսուն և եօթը տարի է, որ հաստատուած է ազգային սահմանադրութիւնն, և ես, բարեբախտ զուգադիպութեամբ մը, ճիշդ իր 37-դ տարեդարձի օրն է, որ կը գրեմ սոյն տողերը պատուական «Մշակի»՝ ի վեր հանելով սա ճշմարտութիւնը՝ թէ՝ սկզբամբ ընդունուած սահմանադրութեան վերաքննութիւնը՝ երեսուն և եօթը տարիներէ հետէ՝ հազիւ սկիզբները մէկ երկու տարի վիճաբանութեան ենթարկուեցաւ ազգային երեսփոխանական ժողովոյ մէջ, և սակայն արդիւնք մը չը կրցաւ ունենալ, վասն զի հիմնական սկզբանց անձեռնմխելիութիւնը՝ նշանակելի փոփոխութիւն մը չէր կարող մտցնել սահմանադրական կանոններու տրամադրութեանցը մէջ, և եթէ կային փոփոխելի կէտեր, անոնք ալ դատաւական հրահանգներուն կրնային վերաբերուել, որ սահմանադրութեան բուն ոգւոյն և հիմնական սկզբունքներուն երբեք չէին կարող դիպչիլ և, չիտակը խօսելով, եթէ հարկ իսկ լինէին այդ փոփոխութիւններն, սակայն առիպադական չէին, առաջնորդներու և իրենց ժողովներուն խոհականութենէն կախում ունէին անոնց գործադրութեան եղանակը գիտնալ և պատշաճ անօրինութիւններ ընել:

Բայց հիմա, սահմանադրութեան վերաքննութիւնն՝ որուն վրա այնքան կը խօսուի և գործադրութեանն ալ կը հետապնդուի, բոլորովին տարբեր հանգամանք ունի. մասնաւոր նպատակ մը կայ սահմանադրութեան անունը իսպառ վերցնելու ազգին մէջէն և ազգային գոր-

*) Ազգային վարչութիւնը կը բաղկանայ երկու ժողովներէ, Կրօնական՝ կրօնապատական գործոց համար, և Քաղաքական՝ ազգային արտաքին գործոց համար: Այս երկու ժողովները ձայնից (քուէի) առաւելութեամբ Երեսփոխանական ժողովէն կընտրուին:

րովհետև նա մանկավարժական պատրաստութեան հետ միասին ունէր և հայոց լեզուի գիտութիւն: Ճեմարանի այն ժամանակվայ վերատեսուչ Նէվէրով հաճութեամբ ընդունեց այդ թեկնածութիւնը, քանի որ նա ճանաչում էր Քանանեանին դեռ Ստավրոպոլի գիմնազիայից: 1861 թւի մարտի 8-ին, 25 տարեկան մանկավարժը մտաւ Լազարեան ճեմարանը, իբրև տեսչի պաշտօնակատար, և այլ ևս չը թողեց այդ հաստատութիւնը. 20 տարուց յետոյ նա նշանակվեց ճեմարանի վերատեսուչ և մահը վրա հասաւ, երբ նա այդ կոչման պարտաւորութիւնները դեռ եռանդուն կերպով կատարում էր:

«Ամբողջովին ընկղմված մանկավարժական և վարչական պարտաւորութիւնների մէջ, Քանանեան քիչ էր գրում, թէև առաջնակարգ գրական տաղանդ ունէր: Նրա տպագրած աշխատութիւնների մեծ մասը վերաբերում է Լազարեան ճեմարանին և Թիւրքաց հայերին: Վերջիններիս վիճակով նա հետաքրքրվեց դեռ 1865 թւի Զէյթունի ապստամբութեան ժամանակ, որի նկարագրութեան նա մի շարք յօդուածներ նուիրեց «Современная Лѣтопись» հանդէսի մէջ: Այն անօրինակ աղէտը, որին ենթարկվեցին վերջին տարիներս չարաբաստիկ Թիւրքահայերը և մեր մամուլի մի քանի օրգանների դէպի նրանց ունեցած թշնամական վերաբերմունքը, ծնեցրին նրա մէջ միտք լուսաբանել հայոց հարցը Ալեքսէյ Միխայլովիչ և Պետրոս Մեծի ժամանակներից Ռուսաստանի՝ հայերի հետ ունեցած յարաբերութիւնների մանրամասն պատմական տեսութեամբ: Վաղահաս մահը զրկեց նրան հնարաւորութիւնից աւարտելու այդ աշխատութիւնը, որի սկիզբը նա յանձնել էր «Братская помощь пострадавшимъ армянамъ» վերնագրով հրատարակվող ժողովածուի խմբագրութեան»:

ՆԱՄԱԿ ԵՐԵՒԱՆԻՑ

Մայիսի 26-ին

Ինչպէս յայտնի է, այստեղի այգետէրերը բերել են տուել ծծումբ Մարսէլից և արդէն մայիսի 15-ից սկսել են ծախել Երևանում բացված պահեստից: Մինչև այժմ ծախվել է 300 պուդ: Նահանգապետի կարգադրութեամբ՝ ամեն մի գիւղի առաջարկել են, որ ծծումբ գնել ցանկացողները կանխիկ վճարեն գինը. պահանջ յայտնված է 300 պուդի: Սակայն ներկայումս, երբ արդէն ժամանակը հասել է և հարկաւոր է որ ծծումբը փչեն՝ այդ անհնարին է դարձել, միմիայն շնորհիւ այն հանգամանքի, որ բացի Երևանից ուրիշ տեղերում էլ պահեստներ չը կան և ծծումբը մնացել է Աֆրիկեանի կենտրոնական խանութում վայր ընկած, իսկ գիւղացիների տուած փողերը մնացել են արքունի գանձարաններում, այնպէս որ հիմա արդէն իսկ գիւղերում սկսել են անհանգստանալ, կարծելով որ ժամանակին ծծումբ չեն ստանալու: Բօլլօվ անցեալները գնացել էր փոխ-նահանգապետի մօտ և խնդրել, որ կարգադրութիւն անի, որպէս զի ամեն մի գաւառապետ մի-մի պահեստ բաց անի, և դրանով դիւրացնեն գործը. թէ չէ շատ դժուար է, որ, օրինակ, Ագուլիսից, Կարճևանից, կամ Խզգիրից մարդիկ գան Երևան՝ մի քանի պուդ ծծումբ գնելու համար. իսկ վարչութիւնը յայտնում է, որ նրա համար ծանրութիւն կը լինի ուղարկել ծծումբը գաւառապետներին:

Այստեղ մեծ յոյս ունեն, որ նահանգապետ Տիզէնհաուզէնի գալով՝ ամեն բան կարգի կընկնի: Ցաւալի է, երբ կարգադրիչ ձեռքի բացակայութեան շնորհիւ՝ կենդանի գործը մեռնում է: Գոնէ Աֆրիկեան աշխատէր, ըստ կարելոյն, դիւրացնել գործը: Պէտք է նկատել, որ ամեն մի քսակ պարունակում է 6 պուդ կամ մի քանի ֆունտ աւելի, և եթէ մի որ և է մէկը գալիս ուզում է 2 կամ 3 պուդ ծծումբ, նրան չեն տալիս, ասելով՝ որ ցանկացողը պէտք է ամբողջ քսակը վերցնի: Աւելացրէք դրան և այն, որ մի ինչ որ չնչին տնտեսութեան համար (20—25 կ.) բերել են տուել անպէտք փուքսեր, այնպէս որ երկու օր եթէ բանացնում են՝ արդէն պատռվում և անպիտանանում են: Այստեղ մի ուրիշ պարոն, Խորասանեանց անունով, նորից բերել է տուել Թիֆլիսից, Լագլեզի փուքսերից, 50—60 հատ և ծախում է ցանկացողներին:

Աչքի առաջ ունենալով այդ անյարմարութիւնները, այստեղ գործող ֆիլօքսէրաչինչ խումբը վերցրեց մասամբ այդ գործն իր վրա. խմբի անդամները վերցնում են ծծումբ և մեքենաներ և գիւղերը պտտած միջոցին յայտնում են, թէ ծծումբ կարող են գնալ և ստանալ այս և այն գիւղում: Օրինակ, մի 100 պուդ տանելու են Նախիջևան՝ բաժանելու այն այգետէրերին, որոնք արդէն փողը տուել են և մի և նոյն ժամանակ պէտք է ստորագրութիւն բացվի և ցանկացողներին ծծումբ ուղարկվի: Մասնագէտները պտտում են գիւղից գիւղ փուքսով և ծծումբով, և ամեն տեղ գիւղացիներին հաւաքում, ծանօթացնում են գործի հետ և շարունակում ճանապարհը, այնպէս որ արդէն Իգդիրում, Ղամարլուում, Աշտարակում և Օշականում կարդացել են զրոյցներ, իսկ երէկ Բօլլօվ իր օգնականի հետ, այստեղ, Աֆրիկեանի այգում, դասախօսութիւն կարդաց: Թէև եղանակը սարսափելի էր, փչում էր սաստիկ քամի և տեղում էր անձրև, բայց և այնպէս հաւաքվել էին էլի մի 30—35 հոգի՝ թէ հայեր և թէ թուրքեր, թէ հարուստներ և թէ հասարակ այգեպաններ: Առհասարակ ընդհանուր տրամադրութիւնը շատ լաւ է, մեծ հաւատով են վերաբերվում դէպի բոլոր բացատրութիւնները և անմիջապէս գործ են դնում, գնում են գործիքները, և չը նայելով թանգութեան, բերել են տալիս Թիֆլիսից աւելի լաւ գործիքներ: Որովհետև այգիներ բժշկելու շատ ցանկացողներ կան, առաւել Վաղարշապատի գաւառում, Բօլլօվ խնդրեց, որ Գեղամ Նաւասարդեանց, գործին աջակցելու համար, յանձն առնէ մասնաւոր պահեստ բաց անելու, որպէս զի Երևանից ծծումբն ուղարկեն նրա մօտ և նա էլ ծախի: Երևանում արժէ 2 ր. 40 կ. պուդը. դրա վրա պէտք է աւելացնել միայն ճանապարհածախսը: Գեղամ Նաւասարդեանց համաձայնվեց և վաղվանից արդէն պահեստը բացվելու է ամբողջ Էջմիածնի գաւառի համար:

Աւելորդ չէ նկատել, որ զրոյցների միջոցին միաժամանակ մասնագէտները խօսում են և թրթուրի մասին, որն այս տարի սարսափելի ծաւալ է ընդունել. այստեղ արդէն մի քանի հոգի գործադրել են այն դեղերը, որ մենք առաջարկում ենք, և բաւական օգնել է:

Ա.—Ն

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Յունիսի 11-ին

Կարդալով «Մշակի» № 67-ում պ. Ամիրջանեանի նամակը, որի մէջ պարոնը թէև խոստովանում է յունիսի 3-ի ներկայացման մասնակցելու համար խոստացած լինելը, բայց միւս խնդրի մասին—այն է՝ իբր թէ մենք օգտվել ենք նրա անունից և վաղօրօք չենք յայտարարել—փաստերը բոլորովին խեղաթիւրված են. և նկատելով մամուլի սուղ էջերի այս խնդրով զբաղեցնելու անկարելիութիւնը, առաջարկում եմ պարոնին խնդիրը յանձնել ընկերական դատաստանի և հետևանքը յայտնել մամուլի միջոցով:

Ա. Վրոյր

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Կովկասեան գլխաւոր կառավարութեան հրատարակած պաշտօնական հաշուից երևում է, որ 1897 թւի մայիսի 1-ից մինչև յունիսի 1-ը յօգուտ Թիւրքիայից փախած հայ գաղթականների ստացվել են հետևեալ գումարները. 1) առ 1-ն մայիսի պատրաստ կար գլխաւոր կառավարութեան մօտ—14,262 ր. 85 կ., 2) Գանձակի նահանգապետի մօտ—1872 ր. 13 կ., 3) Բագուի նահանգապետի մօտ—2533 ր. 97 կ., 4) Քութայիսի նահանգապետի մօտ—226 ր. 50 կ., 5) մայիսի ընթացքում ստացվել են նահանգապետների միջոցով—6093 ր. 86 կ., 6) իրանք նահանգապետները ստացել են—239 ր. 26 կ., ընդամենը ուրեմն ստացվել է 25,228 ր. 57 կ.:

Այդ գումարից կովկասեան գլխաւոր կառավարութեան կարգադրութեամբ տրված են նահանգապետներին՝ կարօտ գաղթականներին օգնելու համար՝ հետևեալ գումարները—1) Բագուի նահանգապետին—1033 ր. 97 կ. Բագւում մի առանձին բնակարան վարձելու և ձրի ճաշարան հիմնելու համար. 2) Գանձակի նահանգապետին—450 ր. Շուշու գաւառում ապրող 18 գաղթականներին տալու համար. 3) Երևանի նահանգապետին—80 ր. 61 կ., 4) Կարսի նահանգապետին—34 ր. 10 կ. 5) տիկին Ծովեանեանին՝ Հալաբարի ձրի ճաշարանի համար, 1000 ր., 6) մանր ծախս—16 ր. 7 կ., ընդամենը 2614 ր. 75 կ.: Ուրեմն առ 1-ն յունիսի մնում է պատրաստ 22,613 ր. 82 կոպէկ:

—

Վենետիկի «Բազմավէպ» ամսագրի վերջին համարում տպված է իտալական թագաւոր Ումբերտոյի հրամանը, որով թոյլատրվում է Մխիթարեան հայրերի իրաւասութեան տակ գտնվող Մուրատ-Ռաֆայէլեան լիցէօնի դասընթացքը աւարտողներին առանց քննութեան մտնել Իտալիայի համալսարանները, բարձրագոյն ուսումը շարունակելու համար: Բացառութիւն կազմում են միայն իրաւագիտական, գեղեցիկ դպրութիւնների և իմաստասիրական մասնաճիւղերի համար. այդ ֆակուլտետները մանել ցանկացողները պիտի ունենան յունարէն և լատինական լեզուի վկայագիր: Մնացած ֆակուլտետներում հայ աշակերտների համար պարտադիր չեն այդ հին լեզուները: «Բազմավէպը» աւելացնում է, որ Մուրատ-Ռաֆայէլեան լիցէօնը այդպիսի արտօնութիւն վաղուց վայելում է և Ֆրանսիայում:

—

Կառավարութիւնը մտադիր է մի քանի արտօնութիւններ սահմանել Անդրկովկասի ծխախոտագործութեան համար, որպէս զի տնտեսութեան այդ ճիւղը զարգանայ: Անդրկովկասի ծխախոտը նման է թիւրքական ծխախոտներին, և Սև ծովի ափում ներկայումս արդիւնաբերվում է շատ բարձր տեսակի ծխախոտ: Աչքի առաջ ունենալով նպաստել, որ Անդրկովկասի ծխախոտը կարողանայ տեղ գրաւել արտասահմանեան վաճառանոցում, կառավարութիւնը որոշել է ծխախոտագործներին դիւրութիւններ տալ իրանց արդիւնքները արտահանելու և տուրքերի մի մասը վերադարձնել արտահանութեան միջոցին:

—

Թիֆլիսի քաղաքային ընտրութիւնները մի նոր առիթ են ներկայացրել Սուվորինի օրգանին «հայկական յաղթութիւնների» մասին խօսելու: Եւ այն, ինչ որ մեծ զարմանք է պատճառում «Новое Время» լրագրին, շատ բնական է գտնում «Новости» լրագիրը: «Ցեղական կազ-

---

դնելու այնպիսի վիճակի մը մէջ՝ որ, հեռի ժողովրդական իրաւասութենէ, ընտրական իրաւունքէ, արդարութեան, իրաւանց, պարտուց, հետևաբար և օ ր ի ն ա ւ ո ր ո ւ թ ե ա ն սկզբունքէ, ըլլան լոկ նշանակ aristocrate քմհաճոյքներու, ինչպէս էին քառասուն տարի յառաջ... պատճառ,—վասն զի սահմանադրութիւնն է եղեր ամեն չարիքներու թելադրողը... և թէ սուլթան Համիդի բացարձակ կամքն այս է եղեր:

Աշըգեանի օրով՝ սուլթանը իր ճնշման և բռնութեան ենթակայ ըրաւ սահմանադրութիւնը, չը թողուց որ ազգային երեսփոխանական ժողովն իր օրինաւոր գումարումներն ընէ. երեսփոխանական ժողովոյ ընտրութենէն յառաջ եկած վարչական ժողովներն՝ որ ըստ օրինի երկու տարի միայն կրնան պաշտօն ունենալ, հակառակ օրինաց, մինչև հինգ տարի շարունակեցին: Աշըգեան՝ սահմանադրութեան անթերի գործադրութեանը վրա հսկելու համար ուխտեալ և երդուեալ պատրիարք, դրժեց իր ուխտն. նա յաւիտեան պատրիարք մնալու համար՝ համակերպեցաւ և զարկ մալ տուաւ սուլթանին ճնշումներուն, սահմանադրութիւնն անգործադրութեան դատապարտելու համար, և նոյն բռնութեամբ պատրիարք մնաց մէկ քանի տարի՝ հակառակ իր հրաժարականին՝ զոր մատուցեր էր ազգային ժողովոյ և հակառակ ազգին ընդհանուրին կամաց՝ որ նողկանք կը զգար Աշըգեանի դաւաճանող պաշտօնավարութենէն: Ուստի Աշըգեան յետ այնորիկ միայն սուլթանին համար պատրիարք էր, վասն զի ազգային երեսփոխանութիւնը համաձայնութեամբ ընդունած էր նորա հրաժարականը. սակայն սուլթանը պահանջած էր որ նա մնայ պատրիարք և չի թոյլատրէ միանգամայն՝ որ երեսփոխանական ժողով գումարուի: Այս պատճառաւ ժողովուրդն սկսաւ Աշըգեանը ձգելու համար տերրորական միջոցներու դիմել: Սուլթանն այդ բանին ալ առաջքն առաւ շատ մը անմեղներ ձերբակալել տալով և անլուր տանջանքներու մատնելով զանոնք, մինչև որ պ. Կարնօ՝ Գաղղիոյ հանրապետութեան ողբացեալ նախագահը՝ անարշիսթէ մը դժբախտաբար սպանուելով՝ Աշըգեանի անկմանը բարեբախտաբար սքանչելի շարժառիթ մը եղաւ, վասն զի սուլթանը, Կարնօյի սպանութեան լուրը լսելով, ամբողջ իրանովը սասսեցաւ, և յետ այնորիկ անձին պաշտպանութեան հոգն երթալով ծանրացաւ իր վրա, ուստի հարկ եղաւ ընդունել իր սիրելի Աշըգեանի հրաժարականն: Եթէ Կարնօ չը սպանուէր՝ Աշըգեան դեռ երկար ատեն պիտի մնար պատրիարքական աթոռին վրա:

Արդէն Աշըգեանի պատրիարք դառնալէն քիչ յետոյ Թուրք կառավարութիւնն իսպառ ջնջել տուաւ հայ լրագիրներէն ս ա հ մ ա ն ա դ ր ո ւ թ ի ւ ն բառն, արգելեց նաև սահմանադրութեան տարեդարձի հանդէսը, բայց և այնպէս նոր պատրիարքի ընտրութիւնն ինչպէս պիտի լինէր: Երեսփոխանական ընդհանուր ժողովոյ գումարումն անհրաժեշտ էր. պատրիարք չը կար, վարչական ժողովները քայքայուած էին, այդ ժողովներն ալ նոյնպէս ընդհանուր ժողովէն պիտի ընտրուէին, ուստի սուլթանն արտօնեց Հմայեակ եպիսկոպոսին՝ որ Աշըգեանի գահավիժումէն յետոյ նոյն ժամանակի Թրքապաշտ վարչութենէն տեղապահ ընտրուած էր, պ ա յ մ ա ն ա ւ գումարել երեսփոխանական ժողովն, այսինքն միայն մէկ նիստի մէջ անմիջապէս կատարել տալ թէ ժողովներու ընտրութիւնն և թէ պատրիարքը և անմիջապէս փակել նիստը, հակառակ պարագայի մէջ պատասխանատուութիւն սպառնալով տեղապահին: Հմայեակ եպիսկոպոս, հլու և հաւատարիմ հպատակ սուլթանին, անթերի գործադրեց կայսերական ի ր ա դ է ն և 1894 թ. դեկտեմբեր 7-ին՝ յանակնկալս և ի մեծ ցաւ Համիդի, Իզմիրլեան Մատթէոս սրբազան՝ Թիւրքիոյ հայոց պատրիարք ընտրուեցաւ՝ կատարեալ սահմանադրասէր պատրիարք մը, սահմանադրասէր վարչութեան մը հետ՝ ի մեծ ուրախութիւն ընդհանուր ազգայնոց, որք նմանը չը տեսնուած խանդավառ զգացումներով ընդունեցին իրենց ամենասիրելի և համակրելի պատրիարքը, որ կուգար նոր դարագլուխ մը բանալ ազգութեան, իրաւանց և պարտուց օրէնքը վերահաստատել և արդարութեան ու խղճի օրէնքով ազգին ցաւերը, կառավարական զեղծումները կատարեալ ազատութեամբ ներկայել սուլթանին և իր կառավարութեանը:

Իզմիրլեան սրբազան, Գում-Գափուի պատրիարքական մայր եկեղեցւոյ մէջ, նմանը չը տեսնուած շուքով և հանդէսով՝ հազարաւոր ժողովուրդներու առջև ու սրտի և հոգւոյ կատարեալ համոզումով և եռանդուն զգացումներով լի, ըրաւ իր սահմանադրական Ուխտը. ուխտեց նաև, ինչպէս կը տրամադրէ ուխտական օրէնքը՝ հաւատարիմ մնալ տէրութեան՝ բացատրելով զգալի եղանակաւ թէ՝ տէրութեան հաւատարիմ մընալ՝ չի նշանակեր է վ վ է թ է ֆ է ն դ ի մ ըսելով կառավարական պաշտօնեաներու և սուլթանին հաճոյակատարը լինել, ուխտ մը՝ որ առաջին օրէն ահագին խրամ մը եղաւ Իզմիրլեանի և սուլթանի մէջտեղը: Իզմիրլեան պատրիարքը չի յուսահատեցաւ սակայն, անդրդուելի մնաց իր ուխտին վրա, չընկճեցաւ հանդէպ դաւաճանութիւններու. երկաթի մարդն՝ երկաթի պէս գործեց, ո՛չ շողոքորթեց, ո՛չ ալ իրեն եղած շողոքորթութիւններէ խաբուեցաւ: Ազգին իրաւունքը, ժողովուրդին հանգստութիւնը, արդարութեան ձայնը, անմեղին պաշտպանութիւնը՝ կայսերական պատիւներէ, պատուոյ նշաններէ, խոստացուած փայլուն ոսկիներէ գերիվեր դասեց, մինչև իսկ յանձն առաւ, ապագայ վտանգներէ՝ որ հետզհետէ սպառնական երևոյթ մը ստացած էին, իր սիրելի հօտն ազատ պահելու, կամ գէթ՝ իր պաշտօնավարութիւնը նոյն վտանգներու իրագործման շարժառիթ չը լինելու համար, հրաժարիլ պատրիարքական աթոռէն և երթալ մենանալ Սկիւտարի ս. Կարապետ եկեղեցւոյ իր սիրած խցիկին մէջ: Սակայն այդ իսկ շատ տեսնուեցաւ իրեն. նա այժմ աքսորեալ է Երուսաղէմ: Սուլթանը վերջապէս լուծեց իր վրէժն ազգէն ալ, Իզմիրլեանէն ալ. նախ ազգը ջարդ ու փշուր ըրաւ, յետոյ Իզմիրլեանը աքսորեց:

(Կը շարունակվի)

մութեան կողմից, ասում է լրագիրը, հայ ձայնաւորները, ի հարկէ, գերակշռող են հանդիսանում, բայց այդ իրողութիւնը, բոլորովին բնական է և «Кавказъ» լրագիրը այդ առիթով զուր տեղն է վրդովւում և ժխկահարում: Նրա խմբագիրը, իբրև յայանի գրող և խելօք մարդ, պէտք է շատ լաւ հասկանայ, որ այն քաղաքում, որտեղ շատ հայեր կան, հայերը կարող են նըշանաւոր ոյժ կազմել քաղաքային ներկայացուցչութեան մէջ»: Սակայն հէնց այդ բոլորովին հասկանալի իրողութիւնը միանգամայն անհասկանալի է դարձել Վէլիչկօի և իր ընկերների համար, որոնք սակայն չեն զարմանում և երբէք քաղաքում զօչում չեն բարձրացնում, թէ ինչո՞ւ Քութայիսի, Բաթումի, փօթիի դումաներում վրացիները տիրապետող են հանդիսանում, իսկ Օրդուբադում—թուրքերը: Այն ինչ որ վրացիների և թուրքերի համար բնական է համարւում, հայերի համար միանգամայն անբնական է նկատւում սուս «յայանի գրողի» կողմից:

—

Ներսիսեան դպրոցում հարցաքննութիւնները վերջանալով, իրանց ուսման ընթացքը աւարտեցին 6-րդ դասարանի հետևեալ աշակերտները.—Կ. Աբեան, Յ. Աբրահամեան, Մ. Այվազեան, Գ. Անանեան, Մ. Աստուրեան, Մ. Աստուածատրեան, Գ. Դէմիրջօղլեան, Մ. Զառափեան, Գ. Խախանեան, Վ. Խուդավերդեան, Մ. Հովսեան, Ա. Ղազարեան, Պ. Մակարեան, Ա. Մահտեսի Գրիգորեան, Ա. Մամասեան, Խ. Մարտիրոսեան, Տ. Յովհաննիսեան, Ա. Շահմուրադեան, Յ. Շարաֆեան, Վ. Սերովբեան, Մ. Վարդանեան, Ա. Տէր-Գրիգորեան, Յ. Տէր-Սահակեան, Յ. Տօնականեան, Յ. Փիրէխանեան, և Հ. Քարիմեան. ընդամէնը 26 հոգի: Վերաքննութիւն ունեն 7 հոգի: Աւարտող 26 աշակերտներից 8-ը Թիֆլիսեցի են, 3-ը Թիւրքաց Հայաստանից, մնացածը—գաւառներից, իսկ 11 հոգի Էջմիածնի ճեմարանի նախկին աշակերտներն են:

—

Թիֆլիսի կադէտների կորպուսում այս տարի աւարտեցին իրանց ուսման ընթացքը 34 աշակերտներ, որոնցից հինգ հոգի հայեր են.—Կորգանով Գաբրիէլ, Կամսարական Պետրոս, Իշխան Արղութինսկի-Դոլգորուկով Պետրոս, Սարուխան-բէգ Մ. և Տիգրանեան Վարդան:

—

Թիֆլիսի II-դ իգական գիմնազիայում այս տարի աւարտեցին իրանց ուսման ընթացքը 32 հոգի, որոնցից 8 հայուհիներ են.—Անանեանց Աստղիկ, Մարգարեանց Նինա, Օհանջանեանց Ֆլօրա, Պատանեանց Սօֆիա, Սարգսեան Հեղինէ, Սարուխանբէգեան Թամարա, Տէր-Աստուածատրեան Վարդուհի:

—

Բացի նորընտիր ձայնաւոր Ն. Ի. Թամամշեվից, երկու ուրիշ ընտրողներ էլ, ուսուցիչ Ագապիէվ և կովկասեան զինուորական ինժեներային վարչութեան ներկայացուցիչ Սօբէնէվսկի բողոք են ներկայացրել մայիսի 18-ին և յունիսի 1-ին կայացած քաղաքային ընտրութիւնների դէմ: Բողոք տուողները խնդրում են բեկանել այդ ընտրութիւնները և սեպտեմբեր կամ հոկտեմբեր ամսին նոր ընտրութիւններ նշանակել:

—

Լսում ենք, որ Թիֆլիսի նահանգի արքունական կալուածների կառավարիչ՝ նորերս վախճանված Գամրեկելօվի տեղ՝ կը նշանակվի Սելիվանօվ, որ ծառայում էր մինչև այժմ Սիբիրում:

—

Ստացանք Ա. Ահարոնեանի «Հաօ կինը. Նիւթեր մեր ժողովրդական կեանքի ուսումնասիրութեան համար» գիրքը, որ հրատարակել է Թիֆլիսի հայոց Հրատարակչական ընկերութիւնը: Գինն է 40 կոպէկ:

—

ԱԽԱԼՔՕՐԻ գիւղից մեզ գրում են. «Կուր գետի հովիտը, Քվէմօ-Բօլ գիւղից սկսած մինչև Մոնաստիր, ամսիս 3-ին մեծ պատուհասի ենթարկվեց: Այդ օրը սաստիկ շոգ էր. ճաշից յետոյ սև ամպերը պատեցին երկինքը՝ և ժամը 5-ին սկսեց կայծակ, գոռոց և գոռոցին խկոյն հետևեց կարկուտը: Մօտաւորապէս 40 րոպէ շարունակվում էր բնութեան պատերազմը: Կարկտի մեծութիւնը կաղինի և ընկոյզի մեծութեան էր: 40 րոպէում ոչնչացաւ գիւղացու ամբողջ տարվայ աշխատանքը և կանաչ դաշտերն ու լեռները կարկուտով ծածկվեցին: Վնասված գիւղերը յիսուն և ութն են հետևեալ գիւղական հասարակութիւններից՝ Ախալքօրի 1 գիւղ, Իկոտ՝ 2 գիւղ, Զախար՝ 12, Ձեկվի՝ 4, Քվէմօբօլ՝ 4, Ծիրգօլ՝ 2, Միծխի՝ 15, Մօնաստիր՝ 8, Տապաքնիդ՝ 10: Պատմում են, որ Մեծխնի հասարակութեան մէջ կարկտահար են եղել 15—20 ոչխարներ: Արտերն ու բանջարանոցները բոլորովին ոչնչացել են, մրգատու ծառերը 9/10-ով վասվել, իսկ խաղողի վազերը այնպէս են փըչացել, որ 3—4 տարում հազիւ խաղող տան: Խկատում, ասում են, այնպէս սաստիկ է եղել կարկուտը, որ ծառերը ձմեռվայ տերևաթափ ծառերի պէս են: Ընդհանուր վնասը հաշւում են մօտաւորապէս 50,000 րուբլի: Ժողովուրդը յուսահատ դրութեան մէջ է:»

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՎԱԹՍՈՒՆԱՄԵԱՅ ՅՈԲԵԼԵԱՆ

III

Վիկտորիան վիճելով IV-ից ժառանգութիւն էր ստացել մի բաւական ուժեղ արտաքին քաղաքականութիւն, որ արդէն խոշոր նուաճումներ էր արել միջազգային յարաբերութիւնների մէջ. Նա այնքան հեղինակաւոր էր, որ առանց նրա մասնակցութեան համարեա ոչ մի միջազգային հարց չէր լուծվում: Այդ ինքն ըստ ինքեան պատկառելի ոյժը Վիկտորիայի մինիստրների ձեռքում դարձաւ մի ամենի զէնք, որի շնորհիւ անգլիական քաղաքականութեան ոգին բռնացաւ ամեն տեղ ու սկսեց թելադրել աշխարհին իր ցանկութիւնները: Բնական էր որ միւս պետութիւնների կողմից այդ դիպլօմատիական բռնակալութիւնը սաստիկ դիմադրութիւն առաջացնէր: Եւրոպայի քաղաքականութիւնը սկսեց պայքար նոյն զէնքով, այսինքն իւրացնելով անգլիական ոգին: Այդպիսով հիմք ստացաւ ժամանակակից քաղաքականութիւնը, որ տարբեր չահերի, ձգտումների անեղ ընդհարումներ առաջացրեց աշխարհի բոլոր կողմերում, աղէտների մի սարսափելի թիւ մացնելով նորագոյն պատմութեան մէջ:

Ո՞րն է անգլիական ոգին: Մինչդեռ բուն Անգլիայում, ներքին գործերի մէջ, հետզհետէ դասակարգային բռնապետութիւնը տեղի էր տալիս հաւասարութեան, ազատութեան և եղբայրութեան գաղափարին, դրսում, աշխարհի բոլոր կողմերում, այդ վերանորոգվող, հանճարեղ և ազատասէր ազգը վարում էր վերին աստիճանի յետադէմ, եսամոլ և շահադիտական քաղաքականութիւն: Նա ամենակոպիտ կերպով ոտնակոխ էր անում միջազգային իրաւունքը, թոյլերին խեղդում էր անբարոյական նպատակների համար, իսկ մի քանի քայքայվող, հոգեվարքի մատնված պետութիւններին արհեստական միջոցներով օգնում էր պահվել, մնալ զօրեղ և տանջել ու հարստահարել միւսներին: Մի խօսքով ազատ Անգլիան ցոյց էր տալիս թէ ինչպէս քրիստոնեայ, քաղաքակրթված պետութիւնը կարող է իր սեփական շահերի կուռքին զոհել ամեն ինչ—և բարոյականութիւն, և արդարութիւն, և մարդասիրութիւն: Նա փառաւոր կերպով ապացուցեց որ եւրոպացին իր տանը ազատութեան զինուոր պիտի մնայ, իսկ դրսում —հինաւուրց բռնակալ, քանի որ տան ազատ զարգացումը, նիւթական բարօրութիւնը և ոյժը պահանջում են քարացած եսամոլութիւն, օտարներին հարստահարելու պարտականութիւն:

Վաթսուն տարվայ փաստերը անթիւ ու անհամար են: Յիշենք գլխաւորները:

Անգլիան ուրիշ ազգերի վերաբերմամբ երբէք ազատասիրական ձգտումներ չէ ունեցել. Իտալիայի ապստամբութեան ժամանակ պաշտօնական Անգլիան Աւստրիայի, այսինքն հարստահարողի կողմն էր: Նապոլէօն III-ի աւազակային գործը, որ կատարվեց 1851 թւականի դեկտեմբերի 2-ին և ստեղծեց Ֆրանսիայի երկրորդ կայսրութիւնը, լօրդ Պալմերստոնի համակրութեան արժանացաւ: Հիւսիսային Ամերիկայի պատերազմի ժամանակ անգլիական կառավարութիւնը հարաւային նահանգների, այսինքն գերեվաճառների կողմն էր: Բալկանեան սլաւոնների ազատութեան սաստիկ հակառակում էր Անգլիան: Կատարեալ յետադիմական, նոյն իսկ խաւարամիտ մի քաղաքականութիւն:

1840-ական թւականների սկզբում Անգլիան պատերազմ յայտարարեց Չինաստանին, որը չէր թոյլ տալիս Հնդկաստանից ափիոն ներմուծել: Ցայտնի է թէ ինչ սարսափելի թոյն է ափիոնը, ինչ զարհուրելի վնասներ է պատճառում գործածողներին: Չինաստանը ուզում էր ազատել իր ժողովուրդը այդ թոյնից. բայց որովհետև դա վնասակար էր Հնդկաստանի համար, ուր բուսնում է ափիոնը և վաճառականութեան կարևոր ճիւղ է կազմում, Անգլիան յարձակվեց Չինաստանի վրա, զէնքի ոյժով հարկադրեց որ միլիոնաւոր մարդիկ ազատ կարողանան վարակվել իր ծախած թոյնով: Մի կողմից այսպէս բռնանալով ուրիշների վրա, Անգլիան միւս կողմից ծայրահեղ անարդարութիւն էր գործադրում իր հպատակների շահերը պաշտպանելու համար: Քառասնական թւականների վերջում Աթէնքի խուժանը այրեց անգլիահպատակ հրէայ Պաչիֆիկօի տունը: Վնասվածը յանձնաց կառավարութիւնից 32 000 ֆունտ ստերլինգ պահանջեց. բայց թէ ինչպէս էր նա գնահատել իր վնասները, կարելի է իմանալ նրանից, որ իր մահճակալի տախտակների գին էր ուզում 150 ֆունտ (1,500 րուբլի): Անգլիան իր հպատակի պահանջները կրկնեց. և երբ Յունաստանը բողոքեց այդ աներևակայելի անարդարութեան դէմ, անգլիական նաւատորմը մտաւ Պիրէոնի նաւահանգիստը, պաշարեց: Ֆրանսիան և Ռուսաստանը, իբրև Յունաստանի պաշտպան պետութիւններ, բացատրութիւն պահանջեցին. բանը այն տեղին հասաւ, որ Ֆրանսիան յետ կանչեց իր դեսպանին Անգլիայից և Եւրոպան սպասում էր թէ խկոյն պատերազմ կը ծագի՝ հրէայի վերմակների և շապիկների պատճառով: Փոխադարձ զիջողութիւններով վերջ դրվեց այս հարցին: Բայց 1856 թւին Անգլիան նմանօրինակ գործ կատարեց Եւրոպայից դուրս: Չինական մի նահանգապետ բռնել էր տուել մի չինական նաւ, որ ունէր անգլիական դրօշակ: Անգլիան, իր դրօշակի պատիւը վերականգնելու համար, հրամայեց ծովապետ Սէյմուրին ռմբակոծել Կանտոն քաղաքը: Չինական նաւերը ոչնչացան, հրդեհ սկսվեց քաղաքում, արուարձանները անգլիական կրակից աւերակ դարձան: Լորդ Պալմերստոն պարլամենտում չքեղ ճառերով պաշտպանում էր այս ծայրահեղ անարդարութեան երկու դէպքերը: Նա ասում էր թէ անգլիական ամենավերջին հպատակն անգամ աշխարհի բոլոր կողմերում պիտի իմանայ և իմացնել տայ, որ Անգլիայի ամբողջ ոյժը նրա հետ է: Եւ նոյն այդ Անգլիան 1845 թւին ոչ միայն չօգնեց Լիբանանի քրիստոնեայ մարօնիտներին, որոնք կոտորվում էին մահմետական դրուզներից, այլ ուղղակի անցաւ վերջիններիս կողմը և պահանջեց Թիւրքիայից որ քրիստոնեաները մահմետականների իշխանութեան տակ դրվեն: Ցեղի ունեցաւ մարօնիտների մի մեծ կոտորած անգլիական հիւպատոսի թելադրութեամբ: Պատճառն այն էր, որ մարօնիտները կաթօլիկ էին և գտնվում էին Ֆրանսիայի հովանաւորութեան տակ. իսկ Անգլիան աշխատում էր որ իր ազդեցութիւնը Լիբանանում տարածվի, և դրա համար դաշնակցութիւն էր կապել մահմետական դրուզների հետ:

Այսպէս է արդարութիւնը միջազգային քաղաքականութեան մէջ: Սակայն դիմենք աւելի խոշոր փաստերին:

Լ.

ՄԱԿԵԴՈՆԻԱ

—

«Մակեդոնիա» լրագիրը տպեց մի յօդուած, որի մէջ խօսում է Մակեդոնիայում մտցնելի ռէֆօրմների և Թիւրքիայի բռնած դիրքի մասին.

«Եթէ, գրում է լրագիրը, մի հայեացք գցենք Թիւրքիայի խոստումների վրա, կը տեսնենք երբէք չիրագործվող խաթթը-հիւմայունների, խաթթը-շէրիֆների և նախագծերի մի ամբողջ կոյտ: Զարմանալի է, որ եւրոպական դիպլօմատները հաւատում էին այդ խոստումներին, հալած իւղի տեղ ընդունելով դրանց և բաւականանալով դրանցով: Իսկ երբ Թիւրքաց այդ ծանր լուծը կրող ժողովուրդները աշխատում էին իրագործել տալ այդ խոստումները և բարւոքել իրանց վիճակը, նրանց ձայնը անպատասխան էր մնում, կամ թէ միմիայն Թիւրքաց վայրենի ֆանատիկոսութեան և սուր եաթաղանի զոհ էին դառնում: Հայերին խոստացված իրաւունքները տրվեցան նրանց երեք հարիւր հազար դագաղների ձևով: Կրետէի բնակիչները, փոխանակ իրանց խոստացված ռէֆօրմների, հալածանքների և կոտորածների ենթարկվեցան և Յունաստանն էլ պարտութիւն կրեց: Մակեդօնիային տրված խոստումները մինչև այժմ խոստումներ են մնացել, որովհետև Թիւրքիան, ըստ երևոյթին, դեռ ևս լիովին պատրաստված չէ իր խոստումները կատարելու համար: Եւ որ նա դիտաւորութիւն ունի վերջնականապէս ջնջել բուլղարական տարրը իր մօտ, ինչպէս որ նա վարվեց հայերի հետ, դա պարզ երևում է նրա բռնած ընթացքից Մակեդօնիայում, ուր նա գրգռում է մահմեդականների ֆանատիկոսութիւնը քրիստոնեաների դէմ: Բուլղարական տարրը Մակեդօնիայում, որպէս աւելի բազմաթիւ, միշտ անհանգստացնում էր Թիւրքիային, և այդ պատճառով նա շտապում է իր հաշիւները վերջացնել նրա հետ: Իսկ այդ ժամանակը հեռու չէ, որովհետև բուլղարների համբերութիւնը հատել է, և ամեն տեղ խուլ տարերկրեայ յուզմունք և դժգոհութիւն է նկատվում: Թիւրքաց տիրապետութիւնը կատարելապէս անտանելի է դարձել, և շուտով Թիւրքիայի հպատակ քրիստոնեաների խոնհմութիւնը կը սպառվի: Այդ ժամանակը, այդ մօմենտը ամենասարսափելի րօպէներից մէկը կը լինի պատմութեան մէջ:

«Այժմ կրկին խօսում են Մակեդօնիայի ռէֆօրմների մասին: Եւրոպան, որի շահն է յուզմունքները արմատախիլ անել Արևելքում, շուտով պէտք է միջոցներ ձեռք առնի բաւարարութիւն տալու Եւրոպական Թիւրքիայի քրիստոնեաներին: Ամենից յարմարն է այժմ անել այդ և չը պէտք է առիթը ձեռքից բաց թողնել: Եւրոպական դիպլօմատները արդէն շատ ու շատ արիւնահեղ տեսարանների ականատես եղան, և չեն կամենայ նորերը և աւելի սարսափելիները տեսնել: Թող Եւրոպան յիշի, որ նա պատասխանատու է այդ բոլոր արիւնի համար, որ թափվել է և դեռ էլի կը թափի վայրենի Թիւրքը:»

ՆԱՄԱԿ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻՑ

—

Ուրմի, մայիսի 25-ին

Այստեղ օրվայ հարցն է ռուս քահանաների եռանդուն գործունէութիւնը ասօրի ժողովրդի շրջանում: Հայր Սինադսկի և Կաչա Շմուն քաղաքում մի քանի օր միայն մնացին և շտապով հարկ եղած պաշտօնական ու մտերմական այցելութիւնները կատարելուց յետոյ, ամսիս 18-ին ուղևորվեցին Սփուրղան գիւղը՝ ասօրիների խալիֆա Մար-Եօհանի հետ տեսակցելու: Ինչպէս պատմում են, գիւղական քրիստոնեայ ժողովուրդը փառաւոր ընդունելութիւն է ցոյց տուել օրթօդօքս հոգևորականներին. 8—10 հազար հոգուց բաղկացած մի խուռն բազմութիւն հաւաքվել է Նազլու-Չայի ափերում. այր և կին, հարուստ և աղքատ, մեծ ու պզտիկ, ասօրի քահանաները եկեղեցական զգեստներով, խաչ ու աւետարան ձեռքին, երգելով և մաղթանքներ կատարելով՝ ընդառաջ են գնացել ռուս կրօնաւորներին և սիրալիր արտայայտութիւններով ընդունել են նրանց: Արևելեան վաղեմի սովորութեան համաձայն, բազմաթիւ ոչխարներ և գառներ զոհվել են ի նշան ցնծութեան: Քաղաքից յատկապէս մի լուսանկարիչ գնացել էր այդ հետաքրքրական տեսարանը նկարելու: Այժմ մի շաբաթ է, որ հայր Սինադսկի զբաղված է Սփուրղանի ժողովուրդը օրթօդօքս եկեղեցու անդամակցութեան ընդունելու և ամբողջ գիւղացիք, բացի երեք հոգուց,—կաթօլիկ, բողոքական և եպիսկոպոսական քահանայք,—իբր 900 անձինք, ընդունած են ռուսադաւանութիւն և արձանագրված են յատուկ տոմարում:

Այդ կենտրոնից նրանք գնալու են Ուրմիոյ ընդարձակ դաշտի բոլոր քրիստոնէաբնակ գիւղերը մի առ մի այցելելու և համաձայն ժողովրդեան ցանկութեան իրանց գործը շարունակելու:

Այս մի շաբաթ է, որ Մուհարրէմի սովորական արարողութիւնները սկսած են կատարվել այստեղ նմանը չը տեսնված ոգևորութեամբ և պարագաութիւններով. բոլոր շուկաներին սուգի կերպարանք տրվել է և ամեն տեղ կանաչ դրօշակներ ծածանվում են, իսկ ամբոխը, բան գործ թողած, յաճախում է մզկիթները և բազարի անկիւնները՝ ունկնդիր լինելու մօլլաների և սէյիդների անվերջ պատմութիւններին և նկարագրութիւններին Հասանի և Հիւսէյինի սպանութեան մասին, արտասուք թափելու և կուրծքը խփելու նրանց յիշատակի համար: Սակայն ամբոխի տրամադրութիւնը դէպի քրիստոնեա-

Ները բնաւ քննադատական չէ կարելի անուանել, և հայերն ու ասորիները առաջվայ պէս շարունակում են իրանց ասորական գործերով պարապել, մինչդեռ Թավրիզում քրիստոնեաները սովորած են բոլորովին անհրաժեշտ մի վիճակին։

Արգա

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—Դիպլոմատիական շրջաններում այն համոզմունքն է տիրում, որ բանակցութիւնները շուտով լաւ ելքը կընդունեն։ Պետութիւնների մէջ, բոլոր կէտերի վերաբերութեամբ, կատարեալ համաձայնութիւն է տիրում. [illegible] որը մէջ է [illegible] կարծիքների տարբերութիւն չը կայ։ Բայց Կրետէի համար [illegible] հարցի մասին զանազան կարծիքներ կան և ընդհանուր համաձայնութիւն չէ կայացել։

—«Daily Telegraph» լրագրին Կ. Պոլսից հեռագրում են. «Սուլթանը դիմել է Ռուսաստանի և Գերմանիային, խնդրելով օգնել իրան, որպէս զի իր ձեռքում կարողանայ պահել Թեսալիան։ Դեսպանների խորհրդակցութիւնները մինչև այժմ յաջող չեն, բայց կարծում են, որ բանակցութիւնները [illegible], եթէ Թուրքիան [illegible] չեն կարող ընդունել։ Բանակցութիւնները այդ դէպքում կը վերսկսեն միայն այն ժամանակ, երբ Թուրքիան [illegible] վերաբերմամբ»։

—«Daily News» լրագրի Բեռլինի թղթակիցը հաղորդում է, որ գերմանական կայսրը հրամայել է Միկէլին անյապաղ Բեռլին գալ։ Ասում են, որ Միկէլ նշանակվելու է փոխ-կանցլեր։ [illegible] ժամանակ փոխ-կանցլերի պաշտօնը [illegible] չունէր, բայց այժմ, [illegible] Միկէլի [illegible] կանցլեր [illegible]։

ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ

«Մուրճի» ամսագրի մայիսի համարում 730 երեսի ծավալով տպված է. «Մուրճի գաղտ «Մշակի» դէմ»։ [illegible] «Մշակի» № 57-ի մէջ մի թղթակցութիւն էր տպվել «Մուրճի» [illegible] մասին, [illegible] մի գործի մասին, որ [illegible] «Մուրճը» [illegible] Արասխանեանցի [illegible] «Մշակի» [illegible] Արասխանեանցը նաև այժմ [illegible] խմբագիր Արասխանեանցի այս գործը, որ չաւ [illegible] է նրա գրական «գործունէութեան» համար։

Նոյն համարում Արասխանեան իր [illegible] հատուածում [illegible] «Մշակի» յատուկ թղթակցութիւնից՝ առանց աղբիւրը յիշելու (հակահրէական շարժում Թէհրանում, դանիական ծրագիրը). քրէական օրէնքների մէջ այսպիսի գողութիւնների համար պատիժ չէ նշանակված, իսկ Արասխանեան գրական էթիկայից վաղուց է երես դարձրել։

Թիֆլիսի քաղաքային ընտրութիւններն էլ մայիս ամսում բարեբաղդութիւն են արել Արասխանեանցին գրաւելով նրա խղճուկ ամսագրի ոչ աւելի և ոչ պակաս, քան 22 երես։ Արասխանեան այստեղ երկար ու բարակ ճառում է «հայ երիտասարդ կուսակցութեան մասին», վերագրելով նրան մեծամեծ գործեր և աջողութիւններ։ Ասում են, որ մայիսը բանաստեղծութիւնների ամիս է, և Արասխանեան ուզեցել է ցոյց տալ թէ ինքն էլ կարող է ազատ բանաստեղծ լինել, թէկուզ քաղաքային ընտրութիւնների մէջ։ Այդ բանաստեղծութեան մէջ սակայն, մի քանի սանձարձակ ստախօսութիւններ կան. Արասխանեան ասում է. «երիտասարդների խումբը կարողացաւ անցկացնել իր յատուկ ներկայացուցիչներից մէկին՝ պ. Նազարէթ Տիգրանեանին (537 ձայն)։ Մինչդեռ իրողութիւնն այն է, որ եթէ պ. Տիգրանեան անցաւ առաջին ընտրութիւնների ժամանակ, դրա պատճառը այն էր, որ նա մտել էր ռուս-վրացական կուսակցութեան ընտրելիների մէջ։ Անկասկած ընթերցողը պիտի այն եզրակացութեան հասնէ, որ հայ երիտասարդների աջողութիւնը կապ ունէր այն հանգամանքի հետ, որ «Մուրճի» խմբագիրը ճառեր է առել այդ «կուսակցութեան» ժողովներում։ Արասխանեանցի «նէյնիմները» միշտ այդպիսի նպատակի համար են սարքվում։ Այդ երևում է և նրանից, որ նա, խօսելով «Կավկազ» հիւրանոցի կուսակցութեան մասին, հաւատացնում է որ «Մշակը» խորախուսական գիրք էր բռնել այդ խմբի և նրա կազմած ցուցակի վերաբերմամբ։ Դա արդէն բանաստեղծութիւն չէ, այլ ամարային տաքերի պատճառած զառանցանք...

„ՄՇԱԿԻ" ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՌՈՒՍԱՑ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

ՀԷԼՍԻՆԳՖՈՐՍ, 10 յունիսի։ «Onni» շոգենաւի վրա, Սվէնիկեան կամուրջի մօտ, Էկէնէսից 5 մղոն հեռաւորութեան վրա, հրդեհ սկսվեց։ Շոգենաւը կատարելապէս այրվեց, որի հետ այրվեցին ստատսկի սովետնիկ Եանիշէվսկի, նրա աղջիկ տիկին Մենիսէր և նրա մէկ տարեկան որդին. բացի այդ անձինքներից սպանվեցին էլի 3 հոգի։

Կ. ՊՕԼԻՍ, 10 յունիսի։ Հաւատացնում են, որ Բ. Դուռը կը համաձայնվի նոր որոշված սահմանն ընդունել։ Սահմանային գծի ուղղելը հասնում է մինչև Մեցօվօ։ Թուրքիան ձեռք է բերում գինուորական կողմից կատարելապէս ապահովված սահման, իսկ Յունաստանը չէ կորցնում ոչ մի տեղ, որ ազգաբնակութիւն ունենար, բացի մէկ գիւղից։ Դիպլոմատիական շրջաններում կարծում են, որ եթէ երկու կողմից էլ անսպասելի մերժում չը լինի, խաղաղութեան դաշն կը կապվի։

ԼՕՆԴՕՆ, 10 յունիսի։ Յունիսի 9-ին, կէսօրին, թագուհին Վինձորից ճանապարհ ընկաւ դէպի Լօնդօն։ փողոցները զարդարված են դրօշակներով և ծաղիկներով։ Եղանակը լաւ է։

Շաբաթ օր Կէմբրիջում հանդիսաւոր կերպով աստուածաբանութեան դոկտորի դիպլոմ մատուցվեց ֆինլանդական Անտօնի արքեպիսկոպոսին։

ԼՕՆԴՕՆ, 10 յունիսի։ Թագուհին, գերմանական այրի կայսրուհու, Բէատրիսէ իշխանուհու և պրինց Խրիստիանի կնոջ ուղեկցութեամբ Վինձորից ժամանեց Լօնդօն և պադդինգտօնեան երկաթուղուց կառքով գնաց բուկինհամեան պալատը։ Ժողովրդի անհագին բազմութիւն կանգնած էր ճանապարհի վրա և ողջունում էր թագուհուն ողևորված ցոյցերով ու ծաղիկներ էր ցանում ճանապարհի վրա։

ԼՕՆԴՕՆ, 10 յունիսի։ Նախաճաշից յետոյ ընտանեկան շրջանում, թագուհին ընդունեց օգոստափառ և ուրիշ հիւրերին, ապա ունկնդրութեան ընդունեց հնդկական իշխաններին և օտար պետութիւնների ներկայացուցիչներին։

ԼՕՆԴՕՆ, 10 յունիսի։ Համայնքների ժողով։ Հարկուր պաշտպանում է Բալֆուրի առաջարկութիւնը թագուհուն շնորհակալութեան ուղերձ մատուցանելու վերաբերմամբ։ Դիլլօն բացաքում է, որովհետև իռլանդացիները չեն կարող մասնակցել ուղերձին։ Ջօն Րէդմօնդ մտցնում է մի հակա-առաջարկութիւն, յայտնելով, որ այժմեան թագաւորութեան ժամանակ իռլանդիան սովամահ էր լինում, ամայանում էր, կարօտութիւն էր զգում, նրա սահմանադրական իրաւունքները ճնշված էին, և այդ պատճառով նա չէ կարող մասնակցել յօբելեանական հանդէսներին։ Րէդմօնդի հակա-առաջարկութիւնը մերժվեց, որից յետոյ համայնքների ժողովը 459 ձայնով 44-ի դէմ, քուէարկում է մի ուղերձ և ապա, 411 ձայների առաւելութեամբ 41-ի դէմ, հաւանութիւն է տալիս Բալֆուրի առաջարկութեան, որպէս զի ուղերձը ամբողջ համայնքների ժողովի կողմից մատուցվի։

Կ. ՊՕԼԻՍ, 10 յունիսի։ Յունիսի 9-ին կայացաւ դեսպանների խորհրդակցութիւն և ապա եօթներորդ նիստ խաղաղութեան պայմանների մասին խորհրդակցելու համար։

Պաշտօնական տեղեկութեան համաձայն, պատերազմի պատճառով Թիւրքիայից հեռացած յոյները իրաւունք չունեն վերադառնալ, մինչև որ խաղաղութեան դաշն կը կապվի։

—

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԻ ԲՈՐՍԱ

Յունիսի 10-ին

Լօնդօնի վրա 10 ֆունտ արժէ.	93	ր. 90	կ.
Բերլինի վրա 100 մարկ —	45	» 90	»
Պարիզի վրա 100 ֆրանկ —	37	» 30	»
Ոսկի — — արժէ	7	» 50	»
Մաքսային կուպօններ —	149	» —	»
Բօրսային դիսկօնտ —	$5^1/_2$	» 7	»
4% պետական ռէնտա	99	» —	»
Ներքին 5% առաջին փոխառութ.	283	» —	»
— — երկրորդ —	245	» —	»
5% գրաւ. թղթ. ազն. կալ. բանկի	$205^1/_2$	» —	»
5% պետական երկաթուղ. ռէնտա	—	» —	»
4% ներքին փոխառութեան	$98^3/_4$	—	»
$4^1/_2$% գրաւ. թղթ. ազն. կալ. բանկի	$100^7/_8$	» —	»
Ազն. կալ. Պետ. բանկի խաղարկութ.	—	» —	
$4^1/_2$% վկայակ. գիւղ. հող. բանկի	$101^3/_8$	» —	»
փոխ. կրեդիտ. ընկեր. մետաղ.	—	» —	»
Պետերբուրգի քաղաքային կրեդիտ.			
ընկերութեան օբլիգացիաները.	$101^1/_8$	—	»
Մօսկվայի քաղաք. օբլիգացիաներ.	$101^3/_8$	» —	»
Օդեսայի — —	$101^1/_4$	» —	»
Թիֆլիսի — —	$98^3/_4$	» —	»
Թիֆլիսի կալ. բանկի 6% —	$101^3/_8$	» —	
5% — — —	$99^3/_4$	» —	
Քութայիսի — —	102	» —	»
5% — — —	$99^3/_4$	» —	»

Խմբագիր՝ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ

Հրատարակիչ՝ ԱՆԴՐԷԱՍ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍՆԱԻՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ

Բ. ՆԱԻԱՍԱՐԴԵԱՆԻ

(Կուկիա, Վօրօնցովի արձանի հանդէպ)

Հիւանդներին ընդունում են ամեն օր, բացի կիրակի օրերից։

ԱՌԱԻՕՏՆԵՐԸ՝

Բ. Ա. ՆԱԻԱՍԱՐԴԵԱՆ—11—12 ժ. վիրաբուժութեան, վեներական (սիֆիլիս) և ներքին հիւանդութիւնների։

Դ. Գ. ՉԻԿՈՎԱՆԻ—9—10 ժ. աչքի, ներքին և նեարդային հ.

Զ. Ի. ԲԱԲԱՆԱՍԵԱՆՑ—11—12 ժ. կանանց և երեխայոց հ.

Ա. Գ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ 8—1—$1^1/_2$ ժ. ներքին և երեխայոց հ.

Ա. Գ. ԳՈՒՐԿՕ—$1^1/_2$—$2^1/_2$ ժ. ներքին, ականջի, կոկորդի և միզասեռական հ.

ԵՐԵԿՈՆԵՐԸ՝

Ա. Մ. ՓՈՒՂԻՆԵԱՆ—6—7 ժ. ներքին, երեխայոց և նեարդային հ.

Տ. Ի. ԲՈՒԴԵՆԿՕ հիւանդանոցումը քիմիական և խոշորացուցական հետազօտութիւններ է անում մզի, խխլարեան, կաթի և այլն։

Վճար 50 կ. չքաւորները ձրի։ Համախորհրդի (կօնսիլիումի) և օպերացիայի համար առանձին։ Հիւանդանոցի վերատեսուչ՝

բժշկապետ ՆԱԻԱՍԱՐԴԵԱՆ

Երկու կողմից պատշգամբներով, կահկարասիներով, երրորդ յարկում, յարմարութիւններով, չորս սենեակից բաղկացած ԲՆԱԿԱՐԱՆ տրվում է վարձով ամառվայ սեզօնի համար։ Պայմանների համար դիմել՝ Делижанъ, Григорію Меграбянцъ. 1—1

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ

ԴԺՈԽՔ

Հեղինակութիւն Յ. Ճանիկեանի

ԳԻՆԸ 40 ԿՈՊ.

Ծախվում է Թիֆլիսի կենտրօնական և կովկասեան գրավաճառանոցներում։ (№ 66) 3—4

ԲԺԻՇԿ Զ. ԿԱՐՕՏԿԵԱՆ

Մասնագէտ մանկական և ներքին հիւանդութիւնների, ընդունում է կովկասեան հանքային ջրերում (Կիսլովոդսկ և Եսսենտուկի)։
(№ 66) 2—3

ՈՒՍՈՒՑԻՉ ԲԻՐՇԷՐՏ

պատրաստում է երեխաներին դպրոցներ մտնելու համար։ Ավչալեան փ. № 13.
(№ 66) 2—12

ՄԱՆԿԱԲԱՐՁ ՍՕՓԻԱ ԽԻԶԱՆԵԱՆ

Տեղափոխվեց Սերգիևսկայա փողոց, տ. № 1. (Սօլօլակում)
(№ 36) 4—10

ՄԱՍՍԱԺ

Բժիշկների ղեկավարութեան տակ, պարապում եմ զանազան հիւանդութիւնների բժշկելով, ՄԱՍՍԱԺՈՎ, և առողջական ԳԻՄՆԱՍՏԻԿԱՅՈՎ։ Հիւանդների ընդունելութիւնը՝ $5^1/_2$—$6^1/_2$ ժամը երեկոյեան։ Աւչալեան փողոց, № 19։
79—146 ԳԷՈՐԳ ԽՈՍՐՈԵՎԱՆՑ

ՅՈՒՆԻՍԻ 5-ԻՑ ԲԱՑՎԵԼՈՒ ԵՆ

Մ. Ա. ՍՈՒԽՈՒԿԵԱՆՑԻ

(Ծնեալ Արղութեան)

Նախապատրաստական ԴԱՍԱՐԱՆՆԵՐ

որտեղ կարող են պատրաստվել երեխաներ աշնան քննութիւնների և վերաքննութիւնների համար։ Աշակերտների ընդունելութիւնը՝ մայիսի 26-ից, ամեն օր, ժամը 12—2, և կէսօրից յետոյ 5—7. Վօզնեսենսկայա փողոց, № 18։
(№ 61) 4—4

УЧИЛИЩЕ и ПАНСІОНЪ

КОЛЛ. АСЕСС. ИВ. З. ТЕРЪ СТЕПАНОВА

Готовитъ въ гимназіи и другія училища и на бухгалтера съ платою въ мѣсяцъ за ученіе отъ 5 р., пансіонъ отъ 15 р., бухгалтерію. отъ 25 р., Гроибоѣдовская, № 12.
4—5

BATEAUX A VAPEUR FRANÇAIS N. PAQUET ET C-ie

ՖՐԱՆՍԻԱԿԱՆ ՆԱԻԱԳՆԱՑՈՒԹԵԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

Ն. ՊԱԿԷ ԵՒ ԸՆԿ.

Կանոնաւոր և ուղղակի նաւագնացութիւն ՄԱՐՍԷՅԼԻՑ ԲԱԹՈՒՄ, չորեքշաբթի օրերը, երկու շաբաթը մի անգամ, սկսած յունվարի 25/6-ի չորեքշաբթիից,

Եւ հակառակը՝ Բաթումից Մարսէլ, մտնելով Տրապիզոն, Սամսոն և Պօլիս։ Մեկնում է Բաթումից՝ չորեքշաբթի, յունիսի 25-ին (յուլիսի 7) ԱՐՄԷՆԻ շոգենաւը, նաւապետ ԲՈՒԷ և այդպէս շարունակաբար, երկու շաբաթը մի անգամ, չորեքշաբթի օրերը, ժամի 4-ին ճաշից յետոյ։ Բաթումից Պարիզ ուղղակի հաղորդակցութեան տոմսակներ տրվում են սովորականից

Պակաս գներով։ Ապրանքների և ճանապարհորդների մասին հարկաւոր տեղեկութիւններ ստանալու համար թող բարեհաճեն դիմել ընկերութեան գործակատարներին՝

ԲԱԹՈՒՄՈՒՄ—պ. Վիկտոր դ'Արնօին, Նաբէրէժնայա։ ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ—պ. Օ. Գ. Բարեկենդանեանին, Սիօնի փող. նախկին Արծրունու քարվանսարա։ ԲԱԳՈՒ—պ. Ս. Դիլդարեանին, Կոլիւբէանինսկայա հրապարակ։ ՆՕՎՕՐՕՍՍԻՅՍԿ—պ. Մելխիոր Հերշինրօդերին։ (№ 16) 10—20

ՔԻՄԻԱԿԱՆ ՄԻՋՈՑՆԵՐ

ԲԻՍ-ԳՈՒՏՄԱՆԻ

(Տնային գործածութեան համար)

ՀՆԴԿԱԿԱՆ ՄԻՇՈՒՆԱ, այն է հաստատ մահ մկներին, խլուրդներին և ուրիշ կրծողներին Այս միջոցը արտաքսում է այդ կենդանիներին գլխաւորապէս բնակարաններից, այնպէս որ նրանք չեն մնում գետնայարկի տակ և չեն տարածում գարշահոտութիւն։

ՄԼԱԿՆԵՐԻ ԴԷՄ ՀԵՂՈՒԿ ոչնչացնում է նրանց ընդմիշտ։ Նա շատ հաճելի հոտ ունի և բիծ չէ թողնում ճերմակեղէնի, կօշիկների և կարասիքի վրա։ Փոշիացնելով նրան, սենեակի օդին հաճելի թարմութիւն են հաղորդում և միաժամանակ հալածում են ցեցը, ճանճը և մժղակները։

ՓՈՇԻ՝ ՄԻՋԱՏՆԵՐԻ ՀԱՄԱՐ, ամենայարմար միջոցն է բոլոր միջատները և նրանց սաղմերը բոլորվին ոչնչացնելու համար։ Այդ փոշին անփոխարինելի է լուեր և մլակներ ոչնչացնելու համար անկողիններում, ներքնակներում, թաղիքով պատած փայտային պատերում։ Ոչնչացնելով ցեցը և չունենալով նաֆթալինի անհաճոյ հոտը, այս փոշին բոլորովին փոխարինում է նրան. դրա համար հարկաւորութիւն չը կայ ամառը տալ մուշտակները և ուրիշ մորթեղէն իրերը պահելու համար։ Փոշու ազդեցութիւնը, երբ նրան գործադրում են ամեն տեսակ միջատների, մրջիւնների դէմ—դրեթէ վայրկենական է—հետևանքը զարմանալի։ Հարցնել դեղավաճառական խանութներում։
(№ 23) 39—50

ԱՏԱՄՆԱԲՈՒԺԱԿԱՆ-ԸՆԴՈՒՆԱՐԱՆ ԵՐԵՒԱՆՈՒՄ

Մ. Մ. ՄԱՐԳԱՐԵԱՆՑԻ

Հիւանդների ընդունելութիւնը սկսվելու է յունիսի 1-ից։ Յանձն է առնում հիւանդ ատամներ ԲԺՇԿԵԼ, ԼՑՆԵԼ, և ՆՈՐ ԱՏԱՄՆԵՐ ՇԻՆԵԼ։ (№ 56) 9—10

ԼԷՆՔՕՐԱՆԻ ՀԱՅՈՑ ԵԿԵՂԵՑՈՒ համար հարկաւոր է բարոյալի, քաղցրաձայն և մասնաւոր ձայնագրագէտ ԴՊԻՐ։ Նոյն եկեղեցու ծխական օրիորդական միդասեան դպրոցի հարկաւոր է ՑԷՆՁՈՎ ՎԱՐԺՈՒՀԻ։ Ցանկացողները կարող են դիմել հոգաբարձութեան իրանց վերջնական որոշ պայմաններով։ 4—4

Дозволено цензурою, Тифлисъ, 11 Іюня 1897 г. Типографія Канцел. Главнонач. Гражданск. частью на Кавказѣ, Лорисъ-Меликовская ул., д. каз.